

Є.І.Сінченко, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
факультету міжнародних відносин
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

**Типологія дієприкметників та дієприкметникових зворотів
у рамках проблем їх перекладу
(на матеріалі французької, іспанської та української мов)**

Будь яке лінгвістичне явище, чи належить воно до лексичного, граматичного, стилістичного чи якогось іншого аспекту, у рамках проблем пов'язаних із галуззю перекладу набуває глибшого, масштабнішого значення та вимагає аналізу, порівняння та уточнення. А отже ця проблема не втрачає актуальності в умовах розширення міжкультурних контактів, глобалізації світу, де перекладу відводиться першочергова роль [4].

Не є винятком у цьому відношенні і таке граматичне явище як дієприкметник та складна його форма, коли останній супроводжується іншими частинами мови: прийменниками, допоміжними дієсловами тощо. Оскільки граматичні структури мов непрозорі [3], то завжди виникають питання адекватного їх перекладу. І це стосується не тільки таких мов як українська та французька, що належать до різних груп (слов'янська та романська) і типів (синтетична та аналітична), а й таких як французька та іспанська, які належать до однієї групи романських мов та одного аналітичного типу.

Перш за усе зазначимо, що дієприкметники є значно більш поширені та більш функціональні у романських мовах [1; 2; 5]. Зокрема, у французькій мові існує дієприкметник а) теперішнього часу (*participe présent*), б) минулого часу (проста форма *participe passé*) та в) складна форма дієприкметника минулого часу (*participe passé composé*). Окрім того, дієприкметникова форма теперішнього часу із препозицією прийменника *en* у переважній більшості випадків слугує формою г) герундія (*gérondif*), що перекладається на українську мову дієприслівником теперішнього часу.

а) *L'orgueil de se sentir homme, homme libre, homme fait, **voyagent** seul et **gagnant** sa vie – tout cela grisait le petit Chose.*

б) *Caravan, **troublé**, se tut.*

в) *C'était un homme résolu, énergique, **ayant fait** ses preuves.*

г) La première des deux demeures, **en étant** de la station d'eaux de Rolleport, était occupée par les Tuvaches...

Дієприкметник теперішнього часу виконує у французькій мові дві основні свої функції: а) рідше власне дієприкметникову (adjective verbal) та частіше б) у складі простого за поверхневою структурою речення та складного за глибинною його структурою (власне *participe présent*).

а) Ce sont des histoires **amusantes**.

б) Son impatience **grandissant**, elle s'est mise à regarder l'horloge, à compter les minutes.

Останній на українську мову перекладається складним реченням із підрядним зі значенням імплікації (часу, умови тощо): Оскільки (коли, через те, що ...) її нетерпеливість росла, вона почала рахувати хвилини, дивлячись на годинник.

Дієприкметник минулого часу ще більш багатofункціональний, адже, окрім власне дієприкметникової функції, він надзвичайно широкоживаний з метою утворення а) складних часових дієслівних форм, досить поширених у французькій мові б) пасивної форми дієслова та в) власне складної форми дієприкметникового звороту, де обидві складові цієї форми є дієприкметниками, один теперішнього, інший минулого часу.

а)...mais j'aimerais mieux recommencer toutes les heures où j'ai **affronté** les plus terrible perils...

б) Si on pouvait me donner un animal un peu difficile, je **serai enchanté**.

в) **S'étant retourné**, il surprit son regard.

Складна форма дієприкметника минулого часу, означаючи передування вказаної ним дії іншої, незалежно від її часового значення, перекладається на українську мову дієприслівником минулого часу: **Повернувшись**, він з подивом зустрів її погляд.

При цьому, слід пам'ятати, що у французькій мові існує граматичний синонім складній формі дієприкметника минулого часу, а саме минулий час інфінітива (*infinitif passé*), що власне є його абсолютним синтаксичним синонімом, а отже при перекладі з української на французьку мову може бути використана як одна, так і інша форма зі значенням дієприслівника минулого часу: **Après être retourné**, il surprit son regard. Як правило, з причин мовної економії та відсутності семантичної двозначності, допоміжне дієслово опускається: **Retourné**, il surprit son regard.

Що ж стосується іспанської мови, то зазначимо, що у ній відсутня така граматична форма як дієприкметник теперішнього часу. Аналогічну йому функцію виконує герундій (*gerundio*). При цьому, іспанський герундій має дві часові форми: теперішню (*viniendo*) та минулу (*habiendo venido*). Так само як і герундій французької мови він є інваріантною формою та перекладається на українську мову:

а) герундій теперішнього часу – дієприслівником теперішнього часу, або ж підрядним додатковим чи означальним реченням та вказує на одночасність дії з іншою дією визначеною контекстом. Наприклад: *El jardinero mira al hombre pintando a su esposa.* – Садівник дивиться як чоловік малює портрет своєї дружини.

б) герундій минулого часу – дієприслівником минулого часу та вказує на передування дії, позначеної герундієм іншої дії, позначеній актуалізованою формою дієслова. Наприклад: *Habiendo comprendido la situación, me miró con sorpresa.* – Зрозумівши суть справи, він з подивом подивився мені в очі.

Іспанський дієприкметник минулого часу (*participio pasado*) або його часто називають ще пасивним дієприкметником (*participio pasivo*) виконує фактично ті ж самі функції, що і аналогічна йому форма у французькій мові, за винятком неіснуючої у першій складної дієприкметникової форми минулого часу, а саме: а) служить для утворення складних часових дієслівних форм та б) пасивної їх форми. Наприклад:

а) **Ha acostumbrado** ahora a ser trabajador.

б) **Fue elegido** principal.

Таким чином, зазначимо, що узуальність французького та іспанського дієприкметника що є складними граматичними формами як за значенням, так і за формами, а отже вимагає відповідних знань та навичок при перекладі його на українську мову, де функції дієприкметника та його форми є більш обмеженими і використовуються при цьому інші граматичні форми та засоби.

Література:

1. Виноградов В.С. Грамматика испанского языка. М.: Высшая школа, 1978. – 392 с.
2. Гак В.Г. Теоретическая грамматика французского языка. М.: Добросвет, 2000. – 832 с.
3. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса. М.: Прогресс, 1988. – 655 с.
4. Чередниченко О. Про мову та переклад. – Київ: Либідь, 2007. – 247 с.
5. Nikolskaïa E.K., Goldenberg T. I. Grammaire française. М.: Ecole supérieure, 1974. – 364 p.